

První výrobci rozhlasových přijímačů v Brně – základní informace

V rámci digitalizovaných sbírek Technického muzea v Brně na [Prezentačním portálu](#) představujeme databázi prvních sériově vyráběných rozhlasových přijímačů v Brně a okolí před druhou světovou válkou. Jedná se o výrobky následujících firem:

REL – Electrum, s. r. o., Pažout a Hejzák

Společnost Electrum byla založena roku 1924 Ludvíkem Pažoutem a Josefem Hejzákem jako elektromechanický závod. Povolení k výrobě rozhlasových přijímačů získala 16. 3. 1925, avšak zpočátku se věnovala zejména instalacím bleskosvodů, drobným opravám domácích spotřebičů, elektroměrů a například i kabelových hlav pro pouliční elektrické vedení. V té době firma sídlila na dnešní Lidické 49, následně se kvůli nedostatku prostoru přesunula na Kotlářskou 32. Roku 1931 podnik pod značkou REL zahájil malosériovou výrobou jednoduchých jednodřevových rozhlasových přijímačů s krystalovým detektorem a napájením z baterie. V roce 1933 již firma vyráběla složitější a kvalitnější přijímače napájené ze sítě v počtu 200 až 300 kusů ročně. Avšak hlavní zisk byl založen na prvotním výrobním sortimentu, který nebyl materiálově náročný. Ke konci 30. let firma vyráběla až 12 typů radiopřijímačů, výroba byla taktéž doplněna o horská sluníčka, žehličky či vařiče. Během války se továrna přeorientovala na válečnou výrobu a část zaměstnanců byla odvedena k totálnímu nasazení do Německa. Společnost zanikla v roce 1948, kdy došlo k jejímu začlenění do národního podniku TESLA.

IRON, Ing. Galoda a spol., výroba a prodej radiotelegrafních a radiotelefonních přístrojů, zařízení a součástek, Brno

Společnost IRON byla založena v roce 1931 inženýry Josefem Galodou a Vladimírem Ondrouškem – odtud název firmy IRON (VladimIRONdroušek) na tehdejší Francouzské ulici. Původně se zaměřovala na výrobu krystalových přijímačů, následně vyráběla přijímače v licenci rakouské firmy Zerdik (přímosesilující typ 201 a první superheterodiny 307 Binoflex, modely 407 a 417). V roce 1937 se přemístila na dnešní Bubeníčkovu ulici a o rok později zřídila vlastní vývoj přijímačů. Vývojové oddělení společnosti IRON bylo na svou dobu na velmi vysoké úrovni, firma vytvořila například jeden z prvních československých superheterodynů typu 407. V následujících letech vyráběla další modely, včetně dokonalejších konstrukcí Alfa, Beta či Gamma. Při bombardování Brna v roce 1944 byla továrna vážně poškozena, avšak výrobu se podařilo poměrně rychle obnovit těsně po válce na nové adrese Čechyňská 16. Na konci války začala vyrábět nový model přijímače Penta Luxus a následně Kvinta (což byl poslední výrobek firmy). Tento model poté vyráběl, po znárodnění firmy v roce 1948, n. p. TESLA. Zajímavostí je, že právě firmou IRON byla TESLA Brno pravděpodobně nejvíce ovlivněna. V počátcích TESLA Brno sídlila v prostorách na ulici Čechyňské (které byly bývalým sídlem firmy IRON). TESLA Brno mimo jiné převzala i automobilový radiopřijímač Omikron pocházející z konstrukce IRON.

Markofon Ing. Markov a spol., výroba radiových zařízení, Brno

Firma byla založena Ing. Mikulášem Markovem, původním zaměstnancem společnosti Radion ve Vyškově. Licenci opravňující k výrobě radiopřijímačů získala v roce 1937. Sídlo firmy bylo na Husově ulici, číslo popisné 8. Přijímače vyráběla z vlastních i nakoupených součástek (zejména Philips). Někteří zaměstnanci Markofonu původně působili ve firmě IRON, odkud přinesli své zkušenosti, které aplikovali při výrobě nových přijímačů. Zpočátku podnik produkoval jednoduché přímosesilující přijímače, avšak již v roce 1937 vyrobil svůj první superhet M704; mezi další následně vyráběné typy patřily například M73, 371, 741 a další. Po válce vyráběli oblíbený kufříkový bateriový superhet M452 (vyráběný též po roce 1948 pod značkou TESLA) či „národní“ přijímač Kongres. Kromě výroby radiopřijímačů se firma zabývala i produkcí větších rozhlasových zařízení a reproduktorů. Roku 1947

zaměstnávala zhruba sto zaměstnanců. Stejně jako u firem IRON a REL došlo v roce 1948 k jejímu znárodnění a začlenění do jednotného podniku TESLA.

RADION, Moravská Radiotovárna Ing. Fr. Březovský Brno – Vyškov

První moravská továrna na radiopřijímače, Radion, byla založena ve Vyškově u Brna Ing. Františkem Březovským v roce 1930. Před založením Radionu získal Březovský zkušenosti s výrobou a prodejem převzatých radiopřijímačů, které zahájil v roce 1926 v Brně na adrese Tivoli 43. Březovský byl známý propagátor radiotelefonie, spoluzakládal brněnský radioklub a věnoval se taktéž například přednáškám o radiotechnice. Továrna Radion se specializovala na výrobu radiotelegrafních a radiotelefonních zařízení, a její výrobky byly uváděny na trh pod značkami MRTR (Moravská Radiotovárna Radion), Radion, Darling a Fortuna. Sortiment zahrnoval nejen radiopřijímače a rozhlasové ústředny, ale také radiové skřínky, transformátory a otočné kondenzátory. Navzdory počátečním ambicím a kvalitní produkci čelila firma Radion značným finančním problémům, zejména s placením daní. Tyto problémy vedly v roce 1933 k jejímu krachu a následnému konkurzu. I přes krátkou existenci továrna vyvinula zajímavé přijímače a zaměstnávala odborníky, jako byli Ing. Mikuláš Markov, Karel Paulík a Jaroslav Kala, kteří následně v Brně založili továrnu Markofon.